

Sásdi Tamás

Eszterházy püspök álma – Az egyetem megvalósulásához vezető út Egerben

Az egyetemi tervektől az egyetemmé válásig. A Líceumhoz kötődő egri oktatás története című kötet egy rendkívül szép és érdekes kiadvány, amely átmenetet képez az album és az ismeretterjesztő munka között. A kemény borítós, minőségi papírra nyomtatott könyv már a kinézetével is arról árulkodik, hogy egy ünnepi alkalomból megjelent könyvvel van dolgunk, maga az alkalom pedig az, hogy 2019-ben, a könyv megjelenésekor már harmadik éve egyetem – az alapító Eszterházy Károly eredeti tervei szerint is annak szánt –, de hosszú ideig főiskolaként működő egri felsőoktatási intézmény.

E sorok írója is azok közé tartozik, akik a Líceum és az akkor még főiskola más épületeinek padjait koptatta felsőoktatási tanulmányai során. Ugyan még a régi, főiskolai tanárképzési rendszerben tanultam pedagógia–történelem szakon, de már akkor érezhető volt, hogy az új oktatási rendszer egy lehetőség az intézmény számára, hogy egyetemmé váljon. A tanárok is sokszor emlegették *Eszterházy Károly* püspököt, aki már a 18. században törekedett ennek megvalósítására. A több évszázados történet bemutatását a három szerző felosztotta egymás között: *Nagy Andor* tanulmányában a török kiűzése utáni kezdetektől az egyetemalapítási törekvésekig tekinti át az intézmény történetét, *Bartók Béla* által a Líceumban működő különböző iskolák százhusz éves működését ismerhetjük meg, míg *Makai János* a Debrecenből Egerbe költöztetett pedagógiai főiskola egyetemmé válásának majdnem hetven évét mutatja be.

A kötet elején három előszót is olvashatunk, *Ternyák Csaba* egri érsek az alapító Eszterházy Károlyt és azokat méltatja, akik sokat tettek az egyetemmé válásért.

Liptai Kálmán rektor egy matematikai eredmény megoldásával hasonlítja össze azt az örömet, hogy Egerben egyetem született hosszú idők küzdelme után, míg *Pap József*, az egyetem Történelemtudományi Intézetének vezetője pedig felidézti azt az éjszakát, amikor hivatalosan is egyetem lett az intézmény és egyben röviden bevezeti a kötet tartalmát. A három előszóból érdemes *Liptai Kálmán* kezdő gondolatait idézni, megállapítása végigkíséri majd a kötet tartalmát: „Nagy történelmi pillanatok eljövetelehez rengeteg idő kell. A történések felett érzett öröm után természetes módon mindenki a megtett útra, a rengeteg munkára és a célt soha el nem tévesztő alkotókra gondol”.

A hosszú utat érezhetjük már az első részben is, Nagy Andor a török kiűzést követő egri állapotok bemutatásával kezdi a fejezetet, itt láthatjuk, hogyan kerül vissza az egri püspökség Kassáról eredeti helyére. Ezután az érsekek tevékenységén keresztül mutatja be az oktatás megindítását, fejlesztését és az oktatás tartalmára irányuló törekvéseket. Láthatjuk, hogy *Telekesy István* létrehozza az akkor még egyéves papi szemináriumot, amely képzés utóda, *Erdődy Gábor* alatt vált kétéves képzéssé. Kitér *Foglár György* kanonok munkásságára is, aki a jogi képzést honosította meg Egerben, mivel nem volt a környéken olyan intézmény, amely katolikus ügyvédeket képzett volna. Részletesen foglalkozik *Barkóczy Ferenc* egri püspökségével, aki *Mária Terézia* leghűségesebb támogatója volt, őt követte intézkedéseiben is: az egri papképzést *Mária Terézia* bécsi reformjai alapján alakította át a képzés idejétől kezdve a tanári karon át az oktatandó tantárgyakig. Az egyetem névadóját, *Eszterházy Károlyt* még hosszabban mutatja be, olvashatunk a Líceum megépítéséről, a több fakultású képzés álmáról, ahol a teológia és a jog mellett szerepet kap a matematika, a rajz és az orvosképzés is. Utóbbinál megismerhetjük *Markbot Ferencet*, valamint megtudhatjuk, hogy mindössze egy évig működött az egri orvosképzés. Láthatjuk azt a küzdelmet, amelyet *Eszterházy* vívott a hatalommal az egri egyetem létrehozása érdekében. Ezt a küzdelmet először a *Ratio Educationis*, majd *II. József* rendeletei törik meg. A szerző kiválóan ábrázolja *Eszterházy* küzdelmét, amit ő sohasem adott fel és az akadályok dacára megépíttette *Fellner Jakab*-bal az Egyetemi Házat, amelyet napjainkban mi Líceumként ismerünk. Külön érdekesség a könyvtörténet iránt is érdeklődő olvasók számára, hogy a szerző kitért *Barkóczy Ferenc* nyomdaalapítására, *Eszterházy Károly* hatalmas könyvtárára és a püspök könyvkiadási tevékenységére is. Az *Eszterházy* püspök halálát követő évek bemutatásában külön kiemelendő, hogy képet kapunk *Tittel Pál* tevékenységéről, akiről az egyetem könyvtára kapta a nevét.

A második részben *Bartók Béla* átfogó képet ad az 1828-tól 1948-ig tartó időszakban a Líceum falai között működő képzésekről. Egyaránt érinti mindegyik képzésnél az 1848–49-es forradalom-és szabadságharc, az őszirózsás forradalom és a Tanácsköztársaság hatását, és végigvezeti történetüket a Rákosi-korszakig. Mellette külön szól a növendékek által elsajátított ismer-

tekről és a képzési idő esetleges változásairól is. A papképzés bemutatásánál kiemeli a növendékek által létrehozott egyesületeket a tárgyalt időszak folyamán. Felhívja a figyelmet egy érdekes növendékre, *Kemechey Jenőre*, aki két évet töltött el a papi szemináriumban, majd a jogakadémia tanulójaként egyházellenes füzetet jelentetett meg. Művében az egri szeminárium ismert alakjait ábrázolta gúnyos stílusban. Az eredmény hosszas huzavona után elbocsátás lett. Kemechey később sikeres újságíró lett. Olvashatunk a Horthy-korszakban a papképzés megújításáról és a tandíjas képzés bevezetéséről is, végül a Rákosi-korszak kegyelemdőfésével zárul a fejezet. Az Érseki Jogakadémia bemutatását megnehezítette a szerző számára, hogy az általa vizsgált első húsz évről kevés forrása volt, de szerencsére ez nem érződik ezen a fejezeten. Természetesen itt is ír a hallgatók által alapított szervezetekről és a képzés változásáról, emellett részletesen bemutatja, hogyan telt egy joghallgató napja a Líceum falai között. Azt is figyelemmel kísérhetjük, hogyan értéktelenedett el az itt megszerzett tudás az egyetemi képzéssel szemben és a végzett hallgatók milyen nehezen találtak munkát a képzés elvégzése után, végül láthatjuk, hogyan szünteti meg a kommunista hatalom a korábbi időszakokban patinásnak számító képzést.

A papképzés és a Jogakadémia bemutatását követően a harmadik nagyobb egység a tanítóképzésről szól, amelyet *Pyrker János László* érsek alapozott meg, ekkor még szervesen együtt a kántorképzéssel. Külön kitér arra, hogyan zajlott az első fél-év a megalakulás után és milyen hatással volt a Líceumban működő tanítóképzésre az Eötvös-féle iskolareform. Érdekességként azt is megtudhatjuk, hogy a dualizmus időszakában még *Gárdonyi Géza* is a tanítóképző diákja volt. Külön szól a szerző a két világháború közötti tanítóképzőben oktató nagyobb tanáregyenységekről és arról, hogy hogyan volt berendezve a Líceum a korszak folyamán. Olvashatunk a második világháborúban elszenvedett károkról, valamint arról, hogy a hallgatók és tanárok tanulás helyett az újjáépítésben segítettek. A három nagyobb egység után értekezik még a szerző a Líceumban működő elemi iskolákról, az érseki rajziskoláról, az 1920-as évek jegyzőtanfolyamáról és a kereskedelmi fiúiskola képzéséről. Ezek közül a legérdekesebb a rajziskolai képzés ötven éve, amely alapján megismerkedhetünk *Joó János* tevékenységével is. A jegyzőtanfolyamnál külön érdekesség, hogy az oktatás a Líceumban kezdődött, majd az internátus épületében helyezték el pár évvel később, ami napjainkban szintén az egyetem épületei közé tartozik, a Tanárképzési és Tudástechnológiai Kar található benne. A Római Katolikus Fiú Felső Kereskedelmi Iskola története szinte egybeforr a Líceum falai között *Óriás Nándor* vezetésével, és itt egy újabb lázadó diákot ismerhetünk meg *Dövényi Nagy Lajos* személyében, aki rossz tanuló volt és sértő gúnyverseket írt tanáraitól. Végül irodalomból kiemelkedő teljesítményt nyújtott és ez mentette meg, később szélsőjobboldali újságíróként és antiszemita íróként hallatta a hangját. A szerző az iskola utóéletét is ismerteti velünk: a szocialista hatalom egyesítette az angolkisasszonyok női felső kereskedelmi iskolájával, majd közgazdasági szakközépskolaként a nem

messze található Klapka utcába száműzte, napjainkban Andrásy György Katolikus Közgazdasági Középiskola néven kereshetjük fel.

A harmadik részben Makai János a jelenlegi intézmény történetét mutatja be öt fejezetre bontva. A fejezetekben először a képzés változásait ismerteti, utána tér rá a főbb eseményekre az adott időszak folyamán. Megismerhetjük, hogy hogyan hozzák létre szovjet mintára a tanárképző intézményeket, és hogy az eredetileg Debrecenbe szánt intézmény egy év után hogyan kerül át Egerbe. Külön szól a szerző a nappali és a levelező képzésről. Bemutatja azt a folyamatot, ahogy a mindössze néhány szakpárral megalakuló főiskolai képzés hogyan bővül újabb szakpárokkal az évtizedek folyamán, majd láthatjuk a rendszerváltozás után a szakok korszerűsítését, a nem tanári szakok megjelenését, a tanegységszerű képzés megindulását, a Neptun névre keresztelt egységes tanulmányi rendszer szoftver által a technika térhódítását, végül a bolognai rendszer bevezetését és annak későbbi reformját a tanárképzésen belül. A szerző az első fejezetben külön kitér a főiskola által szervezett konferenciára, amelyet az egri vár megvédésének 400. évfordulójára szerveztek, és részletesen szól az intézmény diákjainak 1956-os tevékenységéről. Megismerhetjük, milyen körülmények között kapta meg a főiskola *Ho Si Minh* nevét, és hogy a rendszerváltozás után hogyan lett belőle Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola. A szerző bemutatja az egyetemi címre való törekvés hosszan tartó időszakát, ahol többek között szóba került többször is egy másik intézménnyel való egyesülés ötlete, végül az intézmény mégis az önálló út mellett döntött. Végigkísérhetjük az egyetemmé válás folyamatát, először az egyetemi szintű szakok megjelenésével és a fakultások karokká való átnevezésével, a gyöngösi, jászberényi és sárospataki campusok csatlakozásával, a történelemtudományi és a neveléstudományi doktori iskola megalakulásával, valamint az egyetemre utaló weblap (uni-eger.hu) megjelenésével. Előbbieket a szerző már a célegyenesként értelmezi, azután végül megtörténik a célba érés, amelyet a 2016-os miniszteri kinevezés szimbolizál. Ezt követően nem maradhat el a kétnapos ünnepek sem, amelyet mi olvasók is végigkövethetünk a szerző leírásában.

A kötet három szerzője egy rendkívül olvasmányos időutazást tár elénk, amelyet számos érdekességgel fűszereznek meg. Szerencsére az oktatástörténetre gyakorta jellemző statisztikaszzerű bemutatás helyett az eseményekre helyezték a hangsúlyt. A százhatvan oldalnyi törzsszöveget egy rendkívül gazdag képválogatás színesíti, amely befogadhatóbbá teszi a kötet tartalmát. A fényképek többsége a Líceumot ábrázolja korszakok szerint, a legutolsó kép rendkívül beszédes, az esti fényekben pompázó épület és környéke szimbolizálja az 1774 óta tartó törekvések beérését, az egyetem megvalósulását Eger városában. A könyvet gazdag irodalomjegyzék zárja, így aki bizonyos témákkal részletesebben is megismerkedne, ez alapján bátran megteheti. A kötet olvasását különösen a művelődés- és oktatástörténettel foglalkozóknak lehet ajánlani.